

УДК 342.9

О. О. Сливка

*аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету*

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСІБ У МИТНОМУ КОНТРОЛІ

Зараз перед Україною постало завдання з імплементації норм Європейського Союзу у вітчизняне законодавство. Суспільство потребує якісних та нових змін в законодавчій сфері. Митне законодавство потребує нагальних та якісних реформ у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію. Задля проведення реформ митного контролю потрібно дослідити адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі.

Проблеми адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод осіб досліджували В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, І.Л. Бородіна, К.Г. Волинка, А.Ю. Олійник, М.М. Тищенко та інші науковці. Думки вчених не тільки розвинули, але й суттєво оновили традиційні наукові уявлення в цій галузі. Названі науковці зробили дуже вагомий внесок у розвиток юридичної літератури стосовно цього питання. Однак адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі не є достатньо досліджуваним. Саме тому метою статті є дослідження поняття, сутності та елементів адміністративно-правового механізму прав і свобод осіб в митному контролі.

Для повного та всебічного дослідження адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод осіб в сфері митного контролю нам потрібно визначити його поняття, сутність, а також елементи. Тільки після комплексного дослідження цього питання можна робити висновки щодо ефективності функціонування механізму забезпечення прав і свобод громадян в досліджуваній сфері та зробити висновки щодо засобів удосконалення цього механізму.

У зв'язку з вимогою Європейського Союзу реформувати вітчизняне законодавство в митній сфері питання забезпечення прав і свобод людини і громадянина набуває особливого значення. У зв'язку з цим проведення науково-теоретичного дослідження, спрямованого на детальне дослідження механізму забезпечення прав та свобод громадян, вивчення головних його ознак і пошук шляхів у підвищенні їх ефективності в сучасних умовах є актуальним на сьогоднішній час.

Для того, щоб з'ясувати механізм забезпечення прав і свобод осіб в сфері митного контролю, нам потрібно визначити, що представляє собою термін «забезпечення» та як він трактується в адміністративно-правовому смислі.

Поняття «забезпечення» має досить широке значення і трактується як створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось; захист, охорона когось-небудь чи чого-небудь від небезпеки [1, с. 85]. У словнику цей термін означає надання (постачання) чогось в достатній кількості, створення усіх необхідних умов для здійснення чогось, гарантування чогось [2].

Потрібно з'ясувати, що таке правове забезпечення та визначити сферу його застосування.

Правове забезпечення – це цілеспрямований вплив на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [3, с. 327]. А.Ю. Олійник правове забезпечення визначає як вплив на права і свободи громадян за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [4, с. 160]. Проаналізувавши визначення, ми можемо побачити, що основним суб'єктом в правовому забезпеченні виступає держава, яка впливає на права і свободи громадян за допомогою насамперед норм права. З огляду на викладений матеріал ми можемо дійти висновку, що правове забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі – це діяльність держави, за допомогою адміністративно-правових норм та адміністративно-правових засобів спрямована на юридичне закріплення, охорону, реалізацію і розвиток прав і свобод громадян при проходженні митного контролю. Регулюються відносини при проходженні митного контролю за допомогою норм адміністративного права, а правове забезпечення прав і свобод громадянина при проходженні митного контролю носить адміністративно-правовий характер.

Сфера правового забезпечення – це сукупність прав і свобод громадян, яку можна й необхідно впорядкувати за допомогою норм права і правових засобів. При цьому до зазначеної сфери можуть належати лише відносини, що піддаються правовому регулюванню. Є різні класифікації сфер правового забезпечення [5, с. 457].

Існують різноманітні підходи до класифікації сфер правового забезпечення. С.Л. Лисенко наводить таку класифікацію сфер правового забезпечення: 1) сфера економічних, головним чином майнових, відносин: виробництво, обмін, розподіл; 2) сфера політичних, головним чином управлінських, відносин усередині країни і на міжнародній арені; 3) сфера соціально-культурних, у тому числі особистих немайнових, відносин нале-

жити до галузі охорони здоров'я, освіти, культури, науки, соціального забезпечення; 4) сфера судових і правоохоронних відносин, тобто відносин, пов'язаних з охороною (відверненням і припиненням порушень) суспільного порядку [6, с. 389].

Прагнення до побудови в Україні демократичної і соціально орієнтованої держави, формування дієздатних структур громадянського суспільства передбачає знаходження ефективних механізмів забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина [7, с. 82]. Саме тому ефективно забезпечення прав і свобод громадян при проходженні митного контролю можливе тільки при наявності ефективного адміністративно-правового механізму прав і свобод громадян при проходженні митного контролю.

Механізм забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі має багато спільних рис з механізмом правового регулювання, механізмом реалізації та забезпечення конституційних прав, свобод і обов'язків громадян. В науковій літературі механізми визначають як внутрішню будову, систему чого-небудь, сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [8, с. 523].

О.І. Наливайко зазначає, що механізм забезпечення прав і свобод людини – це діяльність органів держави і місцевого самоврядування, громадських об'єднань і громадян зі створення умов (гарантій) для правомірної та неухильної їх реалізації і захисту [9, с. 22]. К.О. Горностай зазначає, що захист прав і свобод людини та громадянина – це і є механізм забезпечення суб'єктивного права компетентними органами чи самим суб'єктом цього права [10, с. 51]. «Механізм забезпечення прав і свобод людини та громадянина – це процес цілеспрямованої діяльності компетентних органів щодо сприяння реалізації прав і свобод людини та громадянина, їх охорони і захисту», – зазначає В.О. Демиденко [11, с. 9].

Я.В. Лазур зазначає, що адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері публічного управління – це процес діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо створення належних умов реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян від протиправних дій шляхом виконання матеріальних і процесуальних юридичних засобів та способів [12, с. 63].

Л.М. Давиденко вважає, що організаційно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних формальностей повинен включати засоби реалізації суб'єктивних прав, тобто засоби охорони суб'єктивних прав; засоби захисту порушених прав.

Л.М. Давиденко визначає забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур як специфічну діяльність митних органів і їхніх

посадових осіб зі створення умов для реалізації, охорони і захисту цих прав і свобод [13, с. 18–19].

Розглядаючи питання забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур, ми повинні погодитися з Л.М. Давиденком в тому, що основним суб'єктом з реалізації, охорони та захисту прав є митні органи, але якщо розглядати це питання в ширшому розумінні, то не можна погодитися з тим, що суб'єктом забезпечення цих прав виступають тільки митні органи. Весь апарат державних органів націлений на забезпечення прав при здійсненні митних процедур, в тому числі і громадські об'єднання. Митні органи виступають тільки одним із елементів забезпечення прав і свобод.

Л.М. Давиденко розглядає забезпечення прав і свобод громадян з організаційно-правового аспекту. Трактуючи поняття забезпечення прав і свобод громадян є не досить чітким, оскільки серед суб'єктів забезпечення є і ПУ, і ВРУ, що є єдиним законодавчим органом і має на меті утвердження норм на законодавчому рівні.

М.Д. Савенко вважає, що структуру механізму забезпечення прав і свобод громадянина у сфері публічного управління становлять правові принципи, норми (юридичні гарантії), а також умови і вимоги щодо діяльності органів публічного управління та їх посадових осіб. Існує думка про те, що ця система взаємопов'язаних правових норм закріплює основні права та свободи громадян і встановлює гарантії їх реалізації, а також систему органів публічного управління та його апарату, які забезпечують, охороняють і захищають основні права та свободи громадян [14, с. 74]. А.М. Колодій виокремлює такі елементи механізму забезпечення прав і свобод громадянина: а) норма права; б) правовідносини; в) акти безпосередньої реалізації прав і обов'язків; г) акти застосування норм права [15, с. 136]. Елементами механізму правового регулювання називають також: а) норми права; б) правовідносини; в) правореалізацію та відповідні акти; г) правосвідомість і правову культуру; д) законність правового регулювання [16, с. 123].

Норма права є основою в будь-якому механізмі забезпечення, в тому числі й забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі. Норма права знаходить своє вираження у прийнятті нормативно-правового акта. А це означає, що рівень забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі безпосередньо залежить від суб'єкта видання відповідних нормативно-правових актів. Норма права є основним елементом забезпечення прав і свобод осіб через те що вона встановлює відповідні юридичні обов'язки та юридичні права.

Саме тому ми можемо чітко сказати, що основним елементом в механізмі забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі є норма права. А з цього

ми можемо зробити висновок, що адміністративно-правова норма є основою адміністративно-правового механізму забезпечення прав осіб в митному контролі.

Наступним елементом виступають правовідносини. Також є додаткові елементи, такі як юридичний факт, правосвідомість, правовий режим законності, акти тлумачення адміністративно-правових норм, гарантії забезпечення прав і свобод.

Проаналізувавши думки науковців можемо дійти висновку, що для належного та ефективного адміністративно-правового механізму він повинен складатися з таких елементів:

- 1) адміністративно-правова норма;
- 2) правовідносини;
- 3) юридичний факт;
- 4) правосвідомість;
- 5) режим законності;
- 6) правильне тлумачення норм права;
- 7) гарантії забезпечення прав і свобод.

Аналізуючи наведені вище твердження, ми можемо визначити, що адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод осіб в митному контролі – це діяльність державних органів щодо створення належних умов реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

Література

1. Чуйко З.Д. Конституційно-правовий механізм забезпечення національної безпеки України / З.Д. Чуйко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 8. – С. 81–89.
2. Словарь русского языка : в 4 т. / Институт русского языка. – 3-е изд. стер. – М. : Рус. яз., 1986. – 736 с.
3. Загальна теорія держави і права : [підр. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів освіти] / [М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова, О.В. Петришин, С.М. Олейников]. – Х. : Право, 2002. – 432 с.
4. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / [А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарев, О.Л. Слюсаренко]. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.
5. Общая теория государства и права: Академический курс : в 2 т. / под ред. М.Н. Марченко. – М. : Зерцало, 1998. – Т. 2. : Теория права. – 1998. – 518 с.
6. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави та права. / С.Л. Лисенков – К., 2006. – 355 с.
7. Актуальні проблеми прав і свобод людини і громадянина в Україні : [навч. посіб.] – К. : КНТ, 2009. – 232 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусол. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
9. Наливайко О.І. Правовий захист людини як предмет дослідження загальної теорії права / О.І. Наливайко // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 12. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – С. 18–24.
10. Горностай К.О. Захист, охорона, гарантії прав і свобод людини і громадянина: співвідношення понять /

К.О. Горностай // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 12. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – С. 51–55.

11. Демиденко В.О. Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина в діяльності міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / В.О. Демиденко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 16 с.

12. Лазур Я.В. Забезпечення прав і свобод громадян України у сфері публічного управління: адміністративно-правовий механізм : [монографія] / Я.В. Лазур. – К. : Четверта хвиля, 2010. – 356 с.

13. Давиденко Л.М. Забезпечення прав та свобод громадян при здійсненні митних процедур (організаційно-правові аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л.М. Давиденко ; Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь, 2007. – 26 с.

14. Савенко М.Д. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина / М.Д. Савенко // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 1. – С. 74–85.

15. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / [А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.]; за заг. ред. С.Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 368 с.

16. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / [А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарев, О.Л. Слюсаренко]. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.

Анотація

Сливка О. О. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод осіб у митному контролі. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню поняття та сутності адміністративно-правового механізму забезпечення прав осіб у митному контролі. Наведено поняття «адміністративно-правовий механізм забезпечення прав осіб у митному контролі».

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, митний контроль, права осіб.

Аннотация

Сливка О. О. Понятие, сущность и элементы административно-правового механизма обеспечения прав и свобод лиц в таможенном контроле. – Статья.

Статья посвящена исследованию понятия и сущности административно-правового механизма обеспечения прав лиц в таможенном контроле. Приведено понятие «административно-правовой механизм обеспечения прав лиц в таможенном контроле».

Ключевые слова: административно-правовой механизм, таможенный контроль, права лиц.

Summary

Slyvka O. O. Concept, essence and elements of the administrative and legal mechanism for ensuring the rights and freedoms of persons in the customs control. – Article.

The article investigates the concept and essence of administrative and legal mechanism for ensuring the rights of the customs control. An concept of «administrative and legal mechanism for ensuring the rights of the customs control».

Key words: administrative and legal framework, customs control, rights of persons.